

**PAVEL
KOVÁŘ**

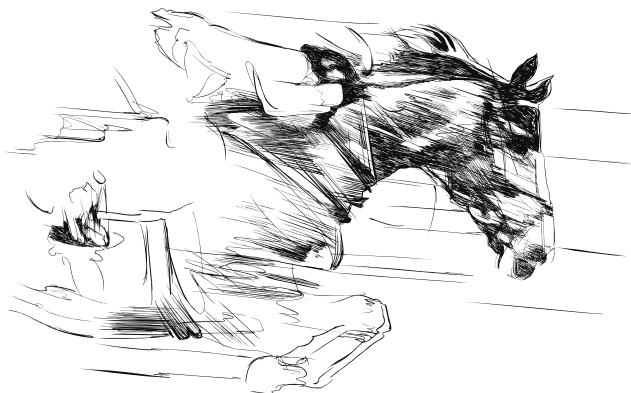
**2013
NAPOSLEDY PŘES TAXIS**

Josef Váni
**ŽIVOT
V SEDLE**

AUTORIZOVANÝ PŘÍBĚH JOSEFA VÁNI

PAVEL KOVÁŘ

Josef ŽIVOT
V SEDLE

AUTORIZOVANÝ PŘÍBĚH JOSEFA VÁNI

© Pavel Kovář, 2010, 2012, 2013
© NAKLADATELSTVÍ XYZ, 2010, 2012, 2013
Photography © Petr Jedinák, ČTK, 2010

ISBN 978-80-7388-848-0

PROLOG

BYL PODZIM roku 1978. Sedl na kolo, aby si před zimou užil nej-spíš poslední slunný den. Jako vlekář na Pradědu se pak odtud až do jara nehne na krok. Projížděl Malou Morávkou, když na něj zavolali ze statku Novákových. Byla tam velká sešlost, nějaká oslava, na zahradě stál jezdecký kůň.

„Můžu se svézt?“

„No, když si troufáš?“

Zkusil klusat a pak skočil malou překážku. Všichni zírali. Nevěděli, že se učil chovatelem koní. „Hele, když víš, o co jde, přijď si zajezdit,“ řekli bratři Novákové. „Založili jsme ve Světlé Hoře jezdecký oddíl.“

Osud. Kdyby ten den přšelo a on nesedl na kolo, asi by se nestal žokejem. To, že v šestadvaceti začíná nový život, ho vůbec nenapadlo.

V jezdeckém oddíle doháněl zameškané roky. Bylo jich sedm, než jel poprvé Velkou pardubickou. Na dostizích potkal kamaráda z učňáku a s jeho pomocí získal pro Světlou Horu mladého koně Železníka. Jeho stáj ho ráda prodala, marodil totiž a hrozilo mu utracení.

„Železník byl po vyléčení primadona a choval se jako frajer,“ vzpomíná Pavla Tesařová, tehdy mladá jezdce ve Světlé Hoře, o pár let později paní Váňová. „Jenomže frajer Železník narazil na frajera Váňu, který mu tvrdě ukázal, kdo je šéfem. Kůň to pochopil, začal jezdcům důvěřovat, a to rozhodlo.“

Dva frajeři vyhráli Velkou pardubickou poprvé v roce 1987. A brzy se jim to povedlo ještě třikrát. Čtyři vítězství jednoho koně a jednoho jezdce – to v historii slavného dostihu žádná jiná dvojice nedokázala.

Stalo se v neděli 5. června 1994 na závodišti v německém Iffezheimu. Při hromadném pádu pošlapali Josefa Váňu dva koně. Byl v bezvědomí, zastavilo se mu srdce, naskočilo až po elektrických šocích. Chirurgové mu operovali fraktury pánve, hrudník se zlomenými žebry a utrženou plící. Když v úterý přijela do nemocnice uplakaná paní Pavla, nepoznala ho. Oteklý obličej měl modrý jako jednu velkou modřinu, stále byl v kómatu.

Lékaři jí řekli, ať na něj mluví a říká cokoliv, on že bude její slova podvědomě vnímat a pomůže mu to. Vyprávěla, že doma měli bouřku s průtrží mračen a vyplavilo jim to králíkárnou.

Procitl po třech dnech a sháněl se po telefonu, aby se domluvil se svou léčitelkou z Moravy.

„Když se po telefonátu na mě napojila a ucítil jsem mravenčení v rozloupnuté pánvi, bylo jasné, že už působí na dálku a svařuje mi kosti. Po dalších třech dnech jsem došel na záchod, doktoři tomu nemohli věřit,“ líčí dodnes své esoterické poznatky tak přesvědčivě, že nikdo z posluchačů si nedovolí ani pípnout.

Velkou pardubickou v roce svého největšího maléru nakonec jel, jak si ve špitálu naplánoval, ale nudojel. Kůň se zranil. Nemohl tedy vyhrát. To se povedlo o tři roky později v sedle Vronskyho, třebaže paní Pavla v něco takového nevěřila.

„Vyhrát pětkrát Velkou, to je proti přírodě. Proto se to ještě nikomu nepovedlo,“ říkala do té doby, ale od října roku 1997 už na tom netrvala.

K padesátinám si chtěl dát dárek – vyhrát Velkou pardubickou pošesté. A parádně – na běloušovi! Potom skončit. Nepo-

vedlo se, s Kedonem byl třetí. Příští rok s Decentem Fellowem to dopadlo stejně. Pak s Retrieverem doběhli jako druzí.

„Když člověk dojíždí druhý, třetí, pak třeba čtvrtý, musí se ptát: Nejsem už opravdu starej a tím pádem trochu za šaška? Občas totiž slyším řeči o starým železe. Je pravda, že roky mám, ale já končit nechci. Proč, když jsem denně pět hodin v sedle při pracovních jízdách a když něco o koních vím?“

Blížila se Velká pardubická 2009, připravoval si nového koně Welldancera, věřil jemu i sobě, i když dostihoví experti s nimi moc nepočítali. Welldancer se však zničehonic zranil. V záloze měl ještě Tiumena, jenomže toho trápil zánět kopyta. A protože jobovky většinou přicházejí v trojici, ozval se kamarád Milan Toman, ortoped fakultní nemocnice v Plzni.

„Pepo, letos žádnou Velkou! Měl bys jít na operaci páteře! Zúžený míšní kanálek, vždyť víš...“

„Milane, ty ses zbláznil! Žádná operace, jednu Velkou!“

Jel s Tiumenem a – vyhrál! Vyhrál poštěstí! Málokdo to čekal. Tribuny na závodisti šilely, statisíce lidí u televize jakbysmet. Diváci slzeli, tleskali, mnozí dojetím ztratili řeč. Na nohou byla celá země. Ten velký malý muž, jenž se kdysi po zlomenině obratlů o dost zmenšil a neměří ani sto šedesát, byl náhle stejně

populární jako Zátopek či Jágr. V zemi propukla Váňomanie. Byl to velký příběh s dokonalým koncem.

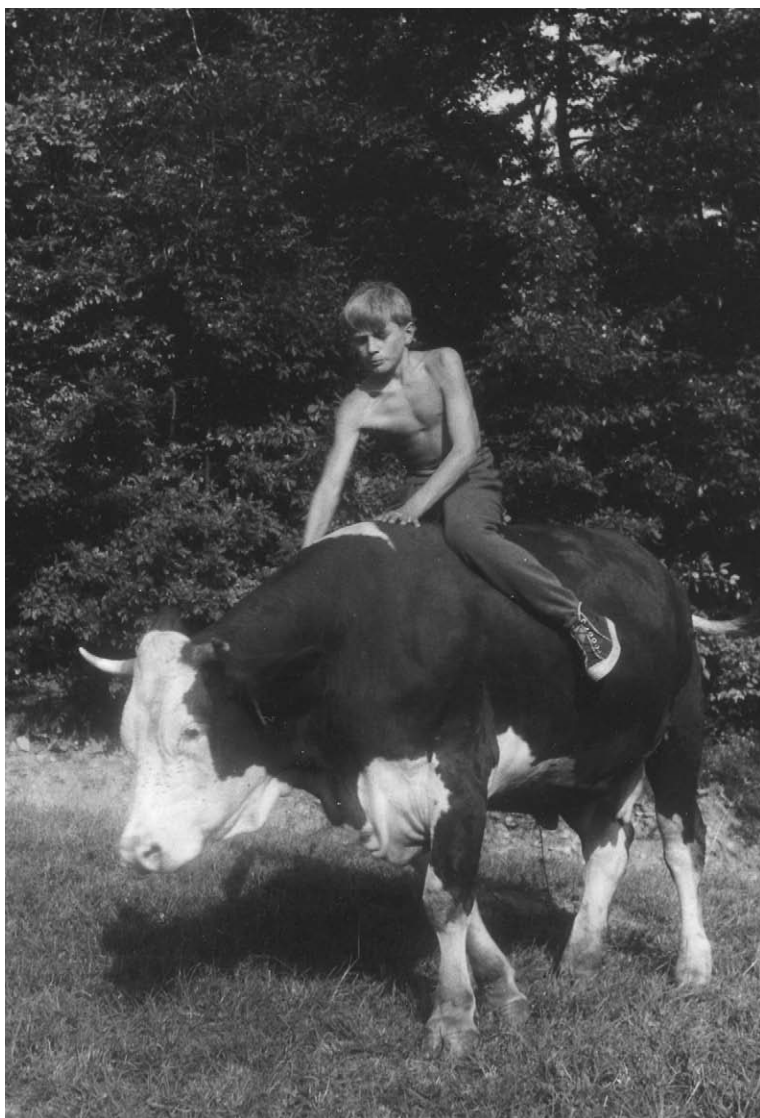
Jenomže Josef Váňa nekončil. V sedle Tiumena vyhrál slavný pardubický dostih i v roce 2010 a 2011. Posedmé a poosmé!

A přišlo jaro 2012, jedna kobyłka při tréninku v lese spadla, slavný žokej se ocitl pod ní a zlomil si nohu a pár žeber, načež mu lékaři sdělili, že do dostihového sedla se vrátí leda tak za půl roku, anebo raději už nikdy...

Známe však Josefa, jistěže se do sedla vrátil a Velkou stihl. Leč Tiumena do cíle přivedl na třetím místě. Byl to úspěch i neúspěch.

O rok později chtěl Josef vyhrát s Tiumenem počtvrté a zopakovat to, co se mu kdysi podařilo v sedle Železníka. Jenomže na trati se drželi příliš vzadu, a když už byli bez šance na úspěch, spadli na poslední překážce. Zděšení tribun z pádu šampiona vystřídaly vzápětí ovace. Jednašedesátiletého Josefa, který jel Velkou posedmadvacáté a poprvé kráčel do cíle pěšky, doprovázel potlesk a skandované: „Váňa! Váňa!“ Po posledním dostihu kariéry vnímal poslední aplaus, oči měl plné slz a hlavou mu vířil roj myšlenek.

Šťastně skončil příběh nejslavnějšího českého žokeje všech dob.

V rodném Slopném na jezdecky talentované krávě zvané Medvídek.

I. kapitola

JEZDEC JUŘENKA ZE SLOPNÉHO

ODMALIČKA se mi ze všech zvířat nejvíc líbili koně. Chtěl jsem se na nich vozit, prosil jsem, škemral, ale nikdo mě neposlouchal. A tak jsem nejdřív zkoušel jezdit na prasatech v JZD. To mi bylo pět. Potom následovala jízda na koze. Doma jsme jich měli několik a muselo se s nimi chodit na pastvu. V deseti jsem zkoušel cválat na tažném koni. To bylo tak. Díval jsem se třeba dvě hodiny, když se koně kovali. Sedlák, co mu patřili, mě nechal svézt, když viděl můj zájem. Kůň byl bez sedla, a ze svázaných postražků měl něco jako třmeny. ‚Za čtvrt hodiny ať seš zpátky!‘ říkal. Jo, jo, kýval jsem. A za rohem jsem měl schovaný klacek, abych koníka rozcválal. Pak jsem jezdil na družstevních kravách, když jsme je s klukama o prázdninách pásli jako brigádníci. Hodně jsme se při tom vyblbli a ještě si pár kaček vydělali. Pak skončila škola i dětství na dědině a já jel do světa – učit se koňákem.

SLOPNÉ je vesnice mezi Luhačovicemi a Vizovicemi, tak trochu na kopci a stranou hlavních silnic. Má skoro dvě stě čísel a asi šest set obyvatel, fotbalové mužstvo v okresním přeboru, lyžařský vlek, ale co hlavně – žije tu snad dvacet rodin Váňových. Přitom většinou nejde o příbuzenstvo. Aby se v tom místní vyznali, jsou všichni Váňové pojmenováni podle chalup. Tak třeba Antoním Váňa je Trnečka; tam, co stojí jeho dům, žili kdysi Trnečkové. Další Váňové jsou Vaculovi, jiní pro změnu Fojtíkovi. A takhle můžeme pokračovat dlouho. Až k Váňovým, co bydlí tam, kde se říká „na kopečku“. Ti jsou Kopečkovi.

A přitom nejslavnější z Váňových všech dob, Juřenkovi, tu už dvacet let nežijí. To ovšem Slopnému vůbec nebrání v tom, aby stále žilo úspěchy a občas i nezdary slavného rodáka Josefa Váni-Juřenky.

Túlal se...

„VIDÍM ho tříletého, jak sedí v sobotu před domem na zídce v čisté košilce, vykúpala som ho, a v tom jede kolem sedlák s koňmi, a on na něj volá, aby upoutal jeho pozornost a dostal se blíž ke koním: Strýcu, mám novú košulu! Čím mňa ale nejvíc zlobil, to bylo jeho věčné túlání. Neposeděl chvilíčku na jednom místě. Vydržel jediné u koní! Měl tři roky a už utíkal k sedlákovi, aby tam pozoroval koně. Jak ten sa túlal...“

Paní Mária Váňová se do Slopného přivdala ze Slovenska. Na to, co si se synkem užila a jak se o něj dodnes bojí, nemá skoro žádné šedivé vlasy. Nedlouho po manželově smrti se ze Slopného odstěhovala a už přes dvacet let žije v rodině dcery Evy v Biskupicích u Luhačovic.

„My jsme koně neměli. Na to naše hospodářství, asi tři hektary polí, nebyli potřeba. Stačily nám dvě krávy, jalůvka, telátko, kozy, prasátko. Práce s tím vším bylo hodně. Děti musely pomáhat, protože manžel přijížděl domů jen na sobotu a neděli. Pracoval jako instalatér na stavbách v Praze a Ostravě. Jenomže když byl doma, sousedi a kamarádi ho často umluvili, aby k nim šel na melouch. Tenkrát, když vzniklo JZD, měli lidi najednou prázdné chlévy a předělávali si je na koupelky, a ten můj Jožka byl šikovný řemeslník. Takže si ho děti ani moc neužily. Ale rodina

se třemi dětmi neměla nikdy peněz nazbyt. Nepamatuju, že by naše děti měly na Vánoce pod stromkem nějakú hračku. Snad tříkolku dostal Pepa jako malý, ještě než šel do školy. Muž ji odněkud přivezl. Pak na ní jezdili všici – Eva i Jarka. Dárky tenkrát? Jen potřebné věci, svetry, gatě a tak... Taková byla doba. Ne jako teď, kdy děcka toho dostávají tolik, že když se jich dva dny po Vánocích zeptáte na dárky, tak už si nevzpomenú.“

Obvykle neměl čas

„DĚVČATA, Pepa zase nestihl dojít ze školy domů a nechal aktovku na ulici před dveřmi, vemte mu ju dovnitř. To je celý náš ogar, nepolepšitelný, nenapravitelný,“ povzdechla si často paní Váňová.

„Asi hraje fotbal na hřišti,“ podotkla Eva, nejmladší ze tří sourozenců. Ten den měla službu – mytí nádobí. Nejstarší Jarku zase čekalo podojení koz. Každé z dětí znalo svou povinnost. Od Josefa se ten den chtělo, aby nanosil dříví. Zatím se k tomu nedostal, neměl čas.

„Dojdu pro něj, jinak se dříví nedočkáme,“ prohlásila Jarka. Na hřiště to bylo pár kroků.

„Už tam není, šel někam s děckama. Stavěla jsem se ještě u dědáčka Zvonkového, ale ve stáji u Furiny taky nebyl. Někdo

z kluků prý chytil kunu a chtějí ju cvičit. U toho on přece nemůže chybět.“

Dům Váňových měl ideální polohu, přímo proti škole. Ráno stačilo jen přeběhnout silnici. Hned vedle školy bylo fotbalové hřiště. A se zahradou Váňových sousedil areál JZD s kravínem, vepřínem a stájemi. Škola, hřiště a družstevní zvěřinec, to byl Pepův rajon. Všechno měl pěkně u nosu. Až na to hřešil. Ze všech dětí ze třídy to měl do školy nejbližší, proto nikdy ráno z domova nespíchal a proto měl taky nejvíc pozdních příhodů...

Na začátku šedesátých let nebylo ničím neobvyklým, že děti z venkova zůstávaly o prázdninách doma. Ve Slopném chodily třeba celý červenec do lesa na borůvky a vydělávaly si korunky na pouť. Eva, Josef a Jarka Váňových nebyli výjimkou. Dva dny trhali, třetí den jeli prodat sklizeň na trh do Zlína, tehdy Gottwaldova. Když byla bohatá úroda, dokázalo Váňovic trio natrhat desetilitrový kbelík za den. Ručně, kdepak s pomocí hřebců. Každý trhal do svého plecháčku, navzájem se hlídali, aby nikdo nelajdačil, a vždy hlásili: Mám plný, jdu sypat! S plným kýblem se trmáceli navečer domů. Z lesa to měli hodinu, čtyři kilásky. A kolikrát museli pěkně popoběhnout, aby je nechytla bouřka. Pepa sice trhání moc nemiloval, ale když chtěl peníze na kolotoče a střelnici, musel jít pěkně se sestřičkami.

Kovbojové na Medvídkovi

LOJZÍK Šůstek, Petr Hořák, Pepa Váňa, Franta Petru a další hoši ze sedmé a osmé třídy chodili o prázdninách pást krávy v JZD. Samozřejmě musel u toho být dozor, dospělý pastevec. Ten ale většinou brzy podřimoval někde ve stínu pod švestkou, a na to už kluci čekali. Protože pak mohli na stračenách jezdit. Jednu po druhé vyzkoušeli a ty nejtalentovanější zdokonalovali. Jedničkou mezi nimi byla kráva zvaná Medvídek.

„Pánové, ta je výborná, umí i cválat!“ nadšeně vykřikoval Josef Váňa-Juřenka, mající ještě přezdívku Jovan, ale měl co dělat, aby se na hřbetě poskakujícího Medvídku udržel.

„Než si na krávu sedneš, vezmi si do každé ruky aspoň metr dlouhý proutek!“ rád machroval a zasvěcoval další odvážlivce. „Když chceš, aby zatočila doleva, švihneš ji přes hubu zprava. A když doprava, tak švihneš zleva. No, a aby se rozběhla, praštíš ji přes zadek. Na hřbetě se udržíš, když stiskneš kolena. Neboj se, ale dávej pozor, aby tě neviděl strýc Šůstek. On nadává, že krávy málo dojí, když se na nich jezdí.“

Obávaný strýc Šůstek byl v družstvu vedoucí živočišné výroby, a tak nemohl fandit jezdeckým kouskům malých kovbojů.

„Některé krávy jsou obracecí. Protože na nich se jezdí pro zatúlané kusy. A pak se s nimi obrátíš zpátky a přivedeš je ke stá-

du. Přece se nepotáhneš pro nějakú krávu tři sta metrů pěšky. Je lepší se svézt, ne?“ pokračoval.

Kluci pásli krávy za peníze. V JZD měli sešit, kam se každý den pasáčci zapisovali. Jeden zápis a jeden pastevecký den, to byl výdělek pěti korun československých. Na konci měsíce se všechno sečetlo a kluci byli v balíku.

Pást bylo někdy i velké dobrodružství, když večer při sčítání stáda některá kravka chyběla. Kluci ji pak museli hledat. Brali to jako bojovku. Připadali si jako stopaři indiáni. A byli rádi, když se hledání protáhlo co nejvíc do tmy. Měli výmluvu, proč nepřišli včas domů. Nešťastnice zpravidla zabloudila někam na pole či do sadu a tam si na leččems šťavnatém pochutnávala. Jednu takovou mlsalku to stálo život. Moc jí chutnal jetel z družstevního lánu, až se úplně přežrala, nemohla si stoupnout a dojít do kravína. Strýc Šustek ji proto musel v jetelovém poli porazit. To bylo něco pro kluky!

Dědáček Zvonkový a kobylka Furina

V JZD Slopné měli dvacet tažných koní a jediného jezdeckého, kobylku Furinu. O všechny se staral František Zvonek. Starý pán, kterému se říkalo dědáček Zvonkový. Josef chodil ke koním pomáhat dědákovi už od šesté třídy.

Furinu koupil pro sebe zootechnik Šůstek, romantická duše. Chtěl objíždět družstevní lány na koni a ne na motorce. Nakonec ale neměl na kobyliku čas, a tak ji chuděru zapřahali do vozu.

„Dědážku, ona je rychlejší v kroku než ten kůň, se kterým je v páru, a ona pak chudák táhne pokaždé celý vůz sama!“ hlásil Josef tu křivdu osudu šéfovi stáje.

„A nemohl bych se večer na ní povozit? Až všichni odejdou a bude tu klid... Budu jezdit jen tam dole, u potoka, odtud na tu louku není vidět. Strýc Šůstek to neuvidí. Dědážku... dědážku, prosím... Můžu??"

„Tož, ogařisko, co s tebú? Dobrá, ale budeš jezdit jen tam dole, a opatrně, ať si nepolámeš kosti a nepřilítne na mě tvoja mama! A nikomu ani muk!"

Pan Zvonek sloužil na vojně u dragounů, koním rozuměl a Jovanovi o nich často vyprávěl. Učil ho, jak se koně kartáčují, jak se jim ošetřují nohy. Viděl totiž, že kluk Juřenkových je šikovný. Párkrát ho pozoroval, ale dělal jako že nic, jak skáče ve stáji na hřbety uvázaných a neosedlaných koní.

Jovan se koní vůbec nebál, a když viděl se školou v nějakém sovětském filmu skákat kozáky na koně, chtěl si to taky zkusit.

„Kozácký výskok tomu říkali. Nic na tom není. Stačí se jen přidršet hřívý a hupnout nahoru,“ mudroval před dědážkem.

Věděl, že na pozoru se musí mít hlavně před strýcem Šůstkem. S ním byl delší čas trochu na kordy, protože ten věděl o jeho jízdách na prasatech, později na kravách... A pak ho najednou strýc Šůstek přistihl na Furině. Tehdy v Jovanovi hrklo, ale místo hubování uslyšel, že ať si příště od dědáčka půjčí sedlo, aby se mu jezdilo líp.

Ten večer z toho štěstí nemohl ani usnout. Bude mít půjčené své první sedlo, bude mít půjčeného svého prvního jezdeckého koně. To se pojede jinak než kdysi na tažné herce s chomoutem.

Chovatel králíků i Eusebio

BYL dychtivý všeho nového a chlapáckého. Rád se bavil se svým dědou Váňou, protože ten s ním mluvil jako s dospělým. Děda už byl v důchodu, rád si popovídal, rád vzpomínal a rád se taky napil slivovičky; aby ne v tomhle kraji švestek, ale pozor – těm se tady říká trnky. A děda dal Pepovi občas trochu cucnout. Pravda, taky ještě naučil kluka kouřit, dokonce už ve druhé třídě. Inu, s moudrostí předků to bývá leckdy všelijaké. Jenomže to bylo právě něco pro malého Josefa Juřenkových.

On se uměl nadchnout pro věc. Proto byl dlouhé roky nadšeným chovatelem holubů a králíků a měl jednu z největších králíkáren v obci. Věděl, jakým samcem má tu kterou samici

oplodnit. Šel na to vědecky, jak svědčily bohaté zápisy křídou na dvířkách. Brzy své chovatelské a šlechtitelské umění uplatňoval i v králíkárnách sousedů; třeba u Hořákových měl naprosto volné pole působnosti.

Výborně hrál fotbal, byl technický útočník s tahem na branku, něco jako slavný Eusebio z Benfiky Lisabon. Aspoň v barvách školy a Sokola Slopné si hrál na tuhle slavnou portugalskou hvězdu. Uměl dávat góly a driblovat tak, že nikomu nechtěl půjčit míč. V sedmé třídě s kamarádem, cikánem Tondou Murkem, poslali Eusebiovi do Portugalska dopis. Tonda někde sehnal adresu. Napsali mu, že je výborný, že chtějí být jako on a ať jim pošle podepsanou fotku. Psali samozřejmě česky. Za deset minut s tím byli hotovi. Odpověď do Slopného nikdy nepřišla...

Tak daleko do světa nikdo nejel

„NE, já instalatérem nikdy nebudu!“ postavil si hlavu. Řeči, že řemeslo mělo vždycky zlaté dno, že táta je moc šikovný instalatér, a kolik si, panečku, vydělá peněz, ho nezajímaly. On chtěl jen ke koním. A o ničem jiném nechtěl slyšet. „Potkal jsem kamaráda, který říkal, že ten náš kluk by se mohl učit v Tlumačově, kousek od Otrokovic. Tam se chovají hřebci a hříbata a co já vím. Prý tam berou učně jako chovatele, ale bylo by dobrý tam

zajet a zeptat se na ředitelství, jak to udělat s přihláškou,“ oznámil Váňa senior manželce po návratu z práce.

Za pár dní jeli táta a malý budoucí koňák autobusem do Tlumačova. Zdejší Státní hřebčinec byl založen krátce po skončení první světové války; na první stránce pamětní knihy tu mají podpis prezidenta Masaryka. Ale sláva Tlumačova již odeznívala. Svět chtěl víc jezdit s traktory než s koňmi. Nicméně koňáci tu byli, žili, koně chovali a měli fajn pocit výjimečnosti.

Otec Váňa vezl v tašce láhev domácí slivovice; ta jejich byla v kraji vyhlášená, pálili jí tři sta litrů ročně. Návštěva to byla nutná i užitečná. Vedoucímu chovu koní v Tlumačově, panu Prášilovi, se kluk s odvážným pohledem hned zamlouval. Nebylo co řešit.

„Pane Váňa, vyplňte a pošlete tuhle přihlášku, ale už teď máte moje slovo, že váš syn bude naším zaměstnancem. Musí se ale nejdříve vyučit v učebním oboru chovatel a ošetřovatel koní. Učňovské učiliště a internát jsou v Kladrubech nad Labem, to je v Čechách, kousek od Pardubic. A až se tam vyučí, vrátí se k nám.“

Jovanovi vrstevníci se dostali do škol či učilišť v okolí – do Gottwaldova, Vizovic, Valašských Klobouků, Slavičína. Ale on jediný musí mít zase něco extra. Pojede prý někam do Čech,

za Pardubice, skoro až do Prahy. Takhle daleko ve světě žádné děcko ze Slopného ještě nebylo.

Samozřejmě mu to dělalo dobře, a když pak začátkem září roku šedesát osm odjížděl, přišlo se s ním na autobusovou zastávku rozloučit snad dvacet lidí. Máma, táta, sestry, kamarádi, spoluhráči z fotbalu. Asi by jich tolik nebylo, kdyby nejel tak daleko a kdyby nás před pár dny nepřepadli Rusáci, ruská, tedy sovětská armáda, pomyslel si. Takhle odjížděl pomalu jako do války. Nechával si to pro sebe, ale nebyl to špatný pocit. Moc se těšil do světa.

Uniforma vojína (stojící vlevo) skrývala svaly aktivního kulturisty.

II. kapitola

MSTITEL, KULTURISTA, HORAL, ŽENÁČ

BYL jsem zaměstnancem Tlumačova, ale učil jsem se v Kladruzech. „Dva roky utečou jako nic a budeš zase doma,“ říkal mi kdekdo. V Kladruzech byl slavný hřebčín, polabská rovina, kdepak kopce jako u nás. Pak se přiblížil konec druhého ročníku, konec učňáku, a tehdy se stala příhoda, o které jsem nikomu moc nevyprávěl. Šlo o jednu dívku, ale vlastně o něco víc. No a dopadlo to tak, že já se nevyučil... V Tlumačově mě ale jako svého zaměstnance vzali zpátky a mohl jsem dělat u koní. Pak přišla vojna, strašná pakárna, a naskytla se možnost ulejt se z ní – makat na Pradědu: v létě se sbíječkou, v zimě jako hlídač. Byla to paráda. Tak se mi tam zalíbilo, až jsem zůstal. Jako vlekář a člen Horské služby a brzy ženáč a otec syna Jirky. Šlo to pěkně ve fofru. Taky jsem ještě závodil na lyžích a hrál fotbal za Slopné. Přitom na koně, na milovaný ježdění, jsem úplně zapomněl...

KLADRUBSKÝ hřebčinec patří k místům, kudy kráčely koňské dějiny. Založil ho podivínský císař Rudolf II. roku 1579 a od samého počátku se tu chovali starokladrubští koně pro císařské dvory a šlechtu. Za socialismu šlo o přežitek doby, a tak ve velkém areálu sídlil plemenářský podnik a zámek opanovalo učňovské středisko.

Zmlátil jsem je, blbečky

„V PRVÁKU na učňáku byli jen kluci. Bydleli jsme přímo v zámku, což bylo fajn. Všechno tu bylo dobrý až na to, že do sedla jsme se dostali jen jednou za dva týdny. Takže jsem si pomalu víc zajezdil na Furině, když jsem se jednou za čas vypravil domů.“

Za rok, kdy Josef začínal druhý ročník, přišlo do zámku dalších padesát budoucích chovatelů-jezdců z celé republiky a s nimi tentokrát i čtyři dívky.

„Tři ošklivky a jedna hezká. Líbila se asi všem klukům, ale časem kamarádila jen se mnou. No a pak se to stalo. Nechci mluvit o detailech, ale vyskytli se tři blbečci z druhého – toho mýho – ročníku, kteří si na ni jednou počkali a chtěli ji znásilnit. Naštěstí se jim ubránila a celá ubrečená mi to přišla říct. Tak jsem je všechny zmlátil a měl průšvih. Jako rváč a násilník. Proč dostali nakládačku, jsem nikomu neřek. Takže mě vyhodili. Čtrnáct dní před závěrečnými zkouškami! Bez výučního listu.“

Sbalil si věci a za pár dní se hlásil do práce u ředitele hřebčince v Tlumačově.

„Máte návštěvu,“ řekla v telefonu sekretářka řediteli Prášilovi.

„Ať jde dál!“

Josef Váňa zaklepal a vstoupil do kanceláře.

„Jaký máš přání?“

„Dobrý den, já jsem nákej pan Váňa...“

Ředitel ho hned poznal a přerušil.

„Jak to, sakra, mluvíš?! Seš přece Valach! Proč zpíváš jako Pražáci?“ hromoval, ale jen na oko. V duchu se usmíval: Tak ty jsi pan Váňa? Mezitím se už doslechl o průšvihu svého zaměstnance, který nedostane výuční list. A věděl, že ho i tak zaměstná. Nebude ovšem na škodu dál trochu pouštět hrůzu.

Oba asi na dvě vteřiny zmlkli.

„Tak řekneš mi konečně, proč seš tady?!“

„Musel jsem opustit Kladruby,“ zaznělo nejistě.

„To vidím, ale proč?!“

„Bránil jsem čest své dívky!“ zaznělo tentokrát hrdě.

Ředitel se v duchu znovu usmál, ale už nechtěl nevyučeného učně dál trápit. Tvářil se ale přísně.

„Dobře, dobře, to byl tvůj malér. U nás teď nastoupíš, budeš pracovat ve stájích, budeš taky jezdit na koních, ale učňák si musíš dodělat! Je ti to jasný?! Zaplatili jsme za tebe velké peníze.“

„Ano!“ slíbil.

Svému slibu však dostál až za dvacet let.

Vyhrál Hubertovu jízdu

„NA UČŇÁK jsem, kromě konce, vzpomínal vždycky rád. Ve druhém ročníku nás tam toho dost naučili. A taky jsme třeba na výstavě hospodářských zvířat v Přerově předváděli s klukama fotbal na koních. To jsem byl najednou Eusebio i Vinetou. Taky jsme návštěvníkům ukazovali *voltiž*. A večer chodili za cikánečkami. Joj, to byly časy!“

V Tlumačově pak zjistil, že jako nevyučený bude mít jen o padesát korun menší plat než kluci, co se vyučili. To byl směšný rozdíl. Dělal stejnou práci jako oni. Ošetřoval a krmil koně,

jezdil na nich. Na druhou stranu taky ale třeba celý den vytrhával trávu mezi dlaždicemi na dvoře, a že tam jsou pěkně rozlehlé dvory. Hřebčinec je totiž něco jako kasárna. Všechno tam musí být akorát.

Tady se poprvé v životě rajťácky vyznamenal. Stalo se tak při Hubertově lovecké jízdě na konci sezóny. Jak tradice velí, houf jezdců, které vede takzvaný *master*, cválá krajinou a skáče přes překážky. Když se blíží konec jízdy, *master* dá pokyn, že se může závodit, že vyhláší závěrečný dostih – *Halali*. V tu chvíli Josef Váňa na dvaadvacetiletém Catalinovi vyrazil jako blesk a všem ukázal záda. Takový mladíček, kdo by to řekl. Zase byl za frajera.

Rok v Tlumačově mu utekl jako nic a byla tu vojna.

Bicepsy z droždí, tvarohu a luštěnin

DVA roky služby vlasti. Znal to z vyprávění: první rok bude bažant a druhý mazák. Příjímač prožil v kasárnách ve Stříbře, pak ho odveleli do Boru u Tachova k dělostřelcům. Ale jejich posádka byla odloučena ve vesničce Vysočany, úplně na konci světa. Jedním slovem – špatenka. Ale měl pravidelnou stravu, přibíral jako v ozdravovně. A aby neměl problémy s mazáky, začal chodit do posilovny. Jeden voják byl už před wojnou kultura a pro každého z bažantů udělal tréninkový plán.

„Chtělo to i speciální stravu, a tak jsme zobali droždí nebo kvasnicové prášky, z domova si nechávali posílat kondenzované mléko. Kamarádili jsme s kuchaři, ti nám přidávali tvaroh a luštěniny. Všechno jsme to do sebe cpali, jak to šlo. Cvičili jsme u zrcadel a měřili si svaly. Biceps čtyřicet centáků, to bylo slušný. A sto čtrnáct přes hrudník, to bylo taky ucházející.“

Když přijel domů na svatbu sestry Evy, nemohli ho poznat. Nezapíral, že na vojně posiluje, protože se tam nic kloudného nedá dělat. Taky se chlubil, že na vojenských lyžích s kandahárovým vázáním vyhrál přebory pluku v běhu na deset kilometrů. A že začal běhat i biatlon a skončil pátý na celorepublikových armádních závodech. Kluci, ale hlavně holky, ve Slopném zírali, jaká je bedna. Měřil sto sedmdesát jedna a vážil osmdesát kilo.

Vlekař a člen horské služby

KDYŽ pomalu přemýšlel o tom, jaké kvádru by si měl pořídit, až půjde do civilu, naskytla se šance s vojnou trochu vyběhnout: skončit o půl roku dříve a ještě si vydělat slušné peníze. Mělo to ale jeden háček – upsat se VOKD. Výstavba ostravsko-karvinských dolů, tak se jmenoval ten podnik, co stavěl nový televizní vysílač na Pradědu. Ocitl se v krásné přírodě na nejvyšší hoře Moravy a jako pomocný dělník pokračoval vlastně v kul-

turistice. Jen místo činek cvičil se sbíječkou. V zimě staveniště zapadlo sněhem, a tak z něj byl hlídač. Mohl mít lehy, ale místo toho se začal pořádně učit lyžovat. Nejdříve na sjezdovkách, pak i na běžkách. Šlo mu to jako všechno, do čeho se pustil. Potkal tu slovenskou černovlásku Margitu, která vařila v chatě Barborka, byla z toho svatba a ve čtyřiasedmdesátém se jim narodil malý Jirka.

Brzy také změnil zaměstnání. Nepolepšil si finančně, ale přesto dostal flíček k nezaplacení: jako strojník lyžařského vleku měl lyžování v náplni práce, musel přece vlek na sjezdovce kontrolovat. Žil na horách, a tak se hlásil k Horské službě. Přijali ho po ročním čekatelství a hned začal v hlídce HS Praděd závodit a vyhrávat.

V kronice se pak objevil zápis: *nový čekatel Pepa Váňa pro svou úžasnou zarputilost a touhu po vítězství dostal přezdívku Kobyl.*

Borci z Jeseníků díky Kobylovi poráželi výtečné Slováky i Poláky, ale hlavně nafoukané Krkonošáky. Přitom se Pepa naučil lyžovat jako samouk až tady, na Pradědu. Bylo k nevíře, že pár let na to vyhrál na Slovensku obří slalom mezinárodních závodů Horských služeb a porazil Poláka Gąsienicu, který před lety jezdil Světový pohár v alpském lyžování...

Tříletý Josef Váňa s maminkou a mladší sestrou Jarkou.

Sourozenci Váňovi: Jarka, Eva a Josef
(s pionýrským šátkem).

Na školním hřišti často piloval fotbalovou
techniku.

Malý fešák na zahradě rodného domu.

Fotbaloví žáci TJ Sokol Slopné: útočník Váňa v podřepu zcela vpravo.

Jakmile se někde objevili koně, Josef byl hned u nich.

Učňovská léta v Kladrubech. Josef je na koni vpravo.

Téměř ještě dětská tvář jinak ostrého hocha z Horské služby.

Se synem Jirkou při krosu Vavříňová podkova na trati Velké pardubické.

S Paramonem získal druhé místo ve Velké pardubické 1985.

„Nejkrásnější chvíle v kariéře jsem zažil v sedle Železníka!“

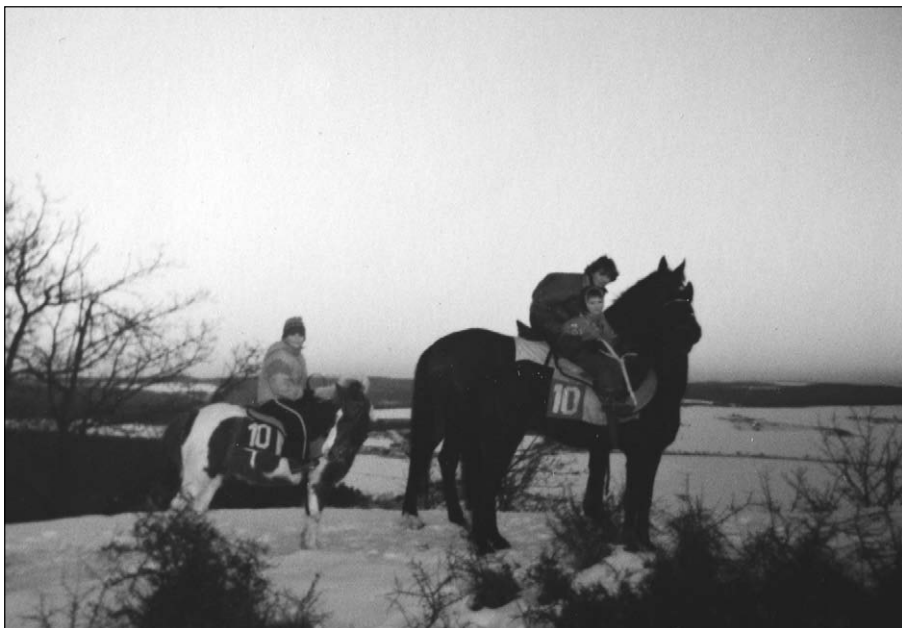
Ze svatby nedělali vědu. Přijeli z Německa na otočku, Světlá Hora o tom skoro nevěděla. Na obecní úřad si přivedli pouze svědky.

Proto z obřadu mají jen několik amatérských snímků...

Pepa junior před prvním dostihem na poníkovi, radí mu maminka a bráška Martin.

Pavla Váňová brala s oblibou Martina a Pepíka (v sedle poníka) na vyjíždky do okolí, často na vrchol Vladaře.

Slavný rodák přijel v roce 1999 pozdravit bývalé spoluhráče na oslavy půlstoletí fotbalu v TJ Sokol Slopné.

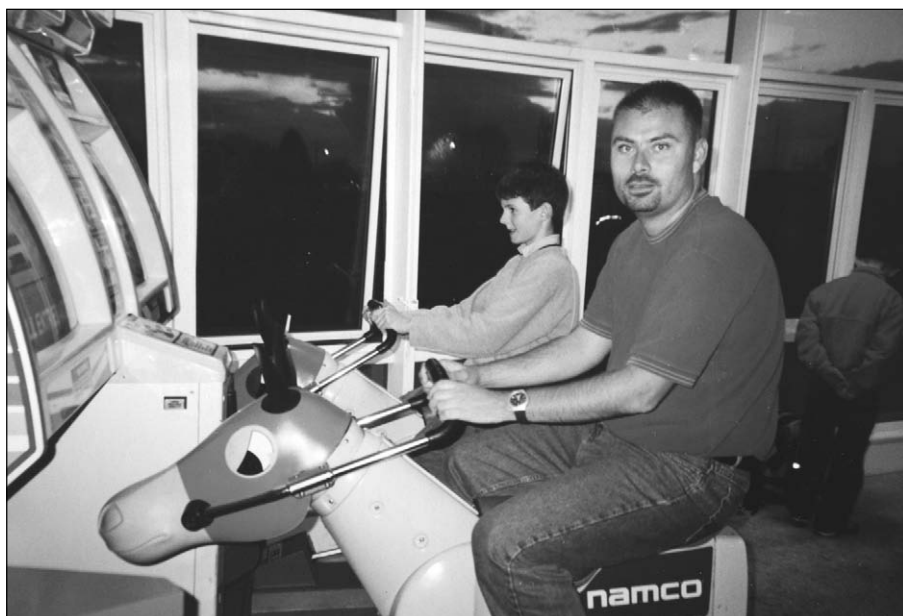
Po dvou úrazech páteře měl nosit speciální krční límec, ale brzy ho odložil, protože mu překážel při jízdě.

Příše se rok 2004. Třináctiletý Josef Váňa junior už jezdí v tréninku koně pro Velkou pardubickou.

Přise se rok 2010. Devatenáctiletý Josef Váňa junior má za sebou již tři starty ve Velké pardubické.

Josef junior vyrážel o prázdninách do Anglie na zkušenou, při cestě trajektem virtuálně „závodil“ s redaktorem ČT Markem Svachinou.

Zapomenout na koně a dostihy si může dovolit jen párkrát za rok. Například při honech.

Až příliš odvážný záchranář

„NEJDŘÍVE se ztratily čtyři studentky a teď někde bloudí ve tmě skupina, která je šla hledat... To je hrozný průšvih!“ zavolal na Horskou službu chatař ze Švýcarska. Navíc silně chumelilo; tu zimu vůbec napadlo hodně sněhu.

Začala obvyklá akce. Nejdříve do ní vyrazili chlapíci v červených větrovkách, kteří trvale žili nebo pracovali nahoře na kopcích. Jirka Sedlář a Pepa Váňa, shodou okolností dva kamarádi, kteří spolu jezdili závody hlídek a denně tréninkově běhali i dvacet kilometrů, našli zbloudilce před půlnocí nad Červenohorským sedlem. Naštěstí se tam na jednom místě setkala původně ztracená čtveřice i se svými hledači. Studentky z Prostějova si na lyžařském kursu vyšly na túru, a pak nevěděly, kudy kam. Padla tma, přišla únava a strach, že tu zmrznou... Naštěstí do příjezdu Horské služby nestačil nikdo ze skupiny zpanikařit.

„Ty holky, co už nemůžou, vezmu na záda a postupně je svezu dolů!“ navrhoval Josef.

„Neblázni! Možná by to šlo ve dne, ale teď v noci je to čirý šílenství,“ protestoval zkušenější a rozumnější Jirka.

„Zvládnou to! Neboj. Která pojede první?“ nedal se Pepa a už si málem bral na koně jednu z dívek.

„Ne, Pepo, ty holky se musí zahřát, musí se jim rozproudit krev. Hezky si vezmou hůlky a půjdeme. Za hodinu dorazíme do chaty, a třeba si s námi ještě zatancujou.“

A tak se šlo, povídalo, na chatě si všichni dali grog a pak se až do čtyř do rána tancovalo.

„A takových akcí jsme s Pepou zažili,“ vzpomíná po letech Jiří Sedlář.

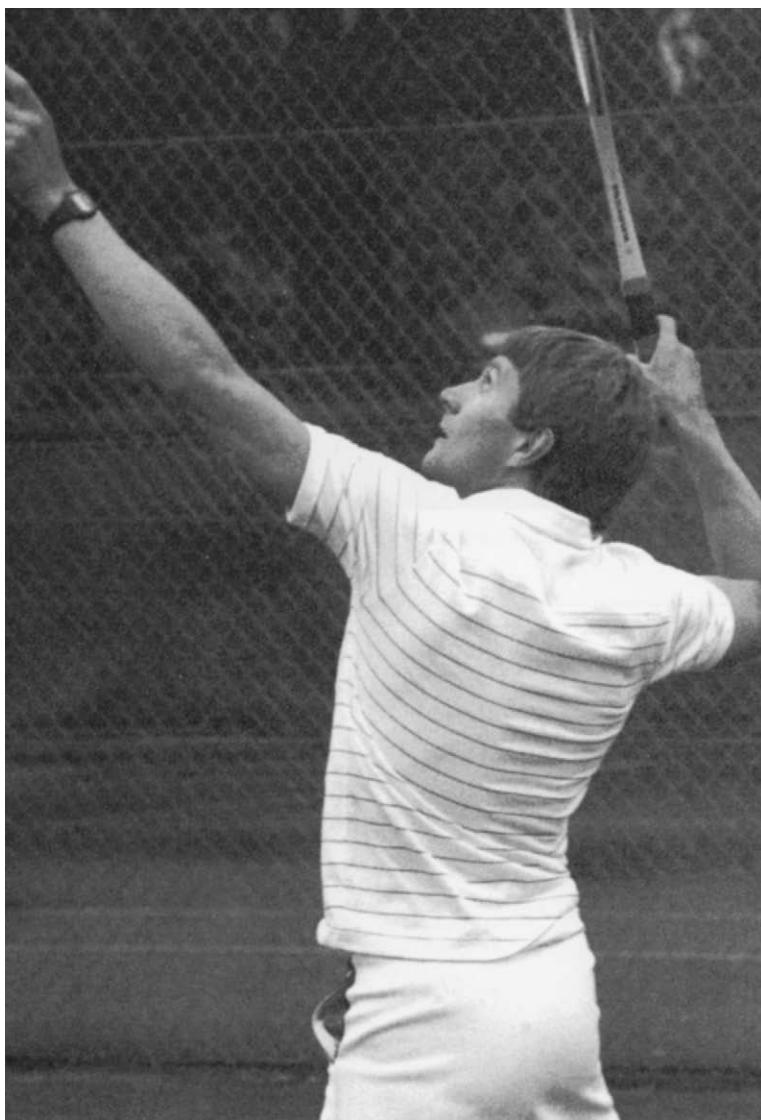
Vydržel nejen tři poločasy

„TOŽ, chlapci, život na horách je náročný, ale veselý a pestrý. Přijďte k nám, jako předseda svazáků organizuju družbu sestřiček z Karlovy Studánky a borců z hor,“ vyprávěl kamarádům ve Slopném.

Pořád ho to táhlo domů. V domě rodičů měli s manželkou svůj pokojík a v něm pár kusů nábytku, i když žili a bydleli na horách.

Ještě asi tři roky po válce jezdil do rodné obce hrát fotbal za místní TJ Sokol v okresním přeboru. Tři a půl hodiny cesty autem, sto sedmdesát kilometrů, jedna cesta. A po zápase zase zpátky. Pravda, od jara do podzimu, v době, kdy se hraje fotbal, nemusel tolik pospíchat, protože lyžařské vleky byly většinou mimo provoz.

„Když sjedu z hor dolů, sem k vám do nížiny, vydržel bych hrát tři poločasy,“ trochu se kasal, ale byla to pravda. Patřil k nejlepším hráčům Slopného. V zimě lyžoval, přes léto hrál fotbal, nohejbal, tenis, ale i plaval, běhal, jezdil na kole. Zkoušel i horolezectví, které patřilo do soutěží Horské služby. Univerzální sportsmen si dával co nejvíc zabrat a nezapomínal ani na koně. Ve Slopném se občas projel na Furině, ale to už byla dcera jeho první jezdecké kobyly. Aby toho neměl málo, začal ještě chodit v Bruntále na večerní automobilovou průmyslovku. Ve čtyřiaadvaceti letech se obvykle zdá všechno snadné a nekomplikované. Strojům rozuměl, pracoval s nimi, tak si chtěl udělat maturitu. A dokázal to.

S raketou od mladého Ivana Lendl se hrálo výtečně.

III. kapitola

NÁHODA, NEBO OSUD?

BYL to jeden z posledních pěkných dnů toho podzimu. Sedl jsem na kolo, abych si ho před zimou možná naposledy užil. Než napadne sníh a budu zase věčně přikovanej u lyžařskýho vleku. Jedu jako obvykle do Malé Morávky a skoro až na konci vsi zabočím do kopce směrem na Bruntál. Z křižovatky ujedu pár metrů a vidím na dvoře u Novákových velkou sešlost, mýho šéfa a další známé tváře. Mávají, ať zastavím. Něčí narozeniny tam byly v plném proudu. Společnost soutěžila ve střelbě z pistole a taky v jízdě na koni. Kluci Novákovíc měli totiž koně. Můžu se svézt? Ale klidně, když si troufáš... Koník mě začal poslouchat, popohnal jsem ho do klusu a pak jsme skočili malou překážku. Všichni zírali. Kde ses to naučil?! Nevěděli, že jsem skoro vyučený rajťák. Novákové nedávno založili ve Světlé Hoře jezdecký oddíl. „Hele, když víš, o co jde, přijď si k nám zajezdit!“ říkali. Přišel jsem a začal mi úplně jiný život.

TAK začala Josefova cesta zpátky ke koním. Možná kdyby ten den nejel okolo, nikdy nebyl žokej a byl někdo úplně jiný. Tohle mu mnohokrát později blesklo hlavou. Tak to ale chodí. Že mu v šestadvaceti začíná nový život, vůbec ani trochu netušil.

Zakladatelé bráchové Novákové

NAHLÉDNĚME do staré kroniky. Je svázaná jako diplomová práce. Psaná na stroji, vzorně, bez překlepů a s fotografiemi. Dozvíme se, že listopad 1976 byl historickým měsícem vzniku jezdeckého klubu SSM při Odštěpném závodu Státního statku Světlá Hora. Ano, tak to v minulém režimu bylo běžné, přes svaz mládeže se dalo leccos dělat. Svazáci totiž dostávali peníze od státu a potřebovali vykazovat činnost. Založit jezdecký oddíl – to byl pro státní statek bod k dobru nahoře, na okrese. Svazáci, mladá generace, ti měli zelenou.

Nebylo těžké to pochopit a zároveň si myslet své. Přišlo na to i pár kluků, zaměstnanců statku. Měli rádi koně a chtěli na nich jezdit. Svaz mládeže nebo dokonce nějaká politika, to je přitom ani trochu nezajímalo. Tak vytvořili přípravný výbor, požádali vedení statku o povolení činnosti, což byla nutná formalita, dostali souhlas a měli jezdecký klub.

Od statku dostali chátrající objekt, v něm postavili pro koně boxy a pro sebe šatnu a klubovnu. Bylo jich jen sedm. Vedli si kroniku a na první stránku napsali téměř dojemně:

Začínali jsme bez materiálního zajištění, bez zkušeností, učili se sami od sebe. Chtěli jsme ale také jezdit. Vždyť jaký je to jezdecký klub bez koní? A tak jsme u vedení statku koncem roku 1976 prosadili nákup a počátkem roku 1977 si skutečně přivezli za 40 tisíc korun od zrušeného jezdeckého oddílu v Ondrášově čtyři dospělé koně – Vaška, Moniku, Oazu a Quida a dvě hříbata Maturitu a Paramona. K nim pak přibyl z Malé Morávky Div. Těchto sedm koní byl základ budoucí velké stáje.

Je tu nový jezdec

DVA roky neměl klub dostihovou registraci, jeho členové museli jezdit v barvách Rudné pod Pradědem. Byly to ale jen závody v blízkém okolí, „poutáky“ nejnižší kategorie, kam vozili koně na korbě

větřiesky. A o vítězstvích se jim mohlo jen zdát. Padali z koní a občas je rozhodčí diskvalifikovali, ale snaha tu byla. I proto se šéfové statku po dvou letech nad nimi ustrnuli a dali jim balík peněz. A tak si za dvě stě dvacet tisíc korun přivezli z Xaverova tři kobyly – plnokrevníky Kalinu a Norgitku pro dostihy a Milku pro chov.

V kronice je o tom pár řádek a poprvé i zmínka o novém jezdcí Josefu Váňovi:

Všechno dění pomalu nabývalo konkrétních podob a všechno zrálo k prvním úspěchům. Hlavní jezdecký tým té doby tvořili Rostislav Kameníček, František Novák, Antonín Novák a nový člen Josef Váňa, který přišel do oddílu na jaře 1978...

O jeho dalších startech se kronikář zmiňuje opět stručně:

Na propagačních závodech 24. září 1978 v Olomouci jel Josef Váňa parkúry Z a L. A to nikterak slavně. S Quidem nebyl jeho výsledek uveden, s Vaškem byl diskvalifikován.

„Nikterak slavně... Ale proč?! Quido se mnou vydrbal, jak to on mívá dost často ve zvyku. A s Vaškem, který lítal jako pták, takže porazil pár překážek, se nedalo nic dělat!“ vyhrkl rozčileně Josef, když si po letech těch pár řádků přečetl.

V té době neměla stáť nejen registraci, ale ani jednoho vlastního jezdce s amatérskou licenci. Všechno se ale spravilo hned v následujícím roce.

Budu mít licenci

NA JAŘE v devětasedmdesátém byl temperamentnímu hnědákovi Paramonovi tři roky.

„Je to čert, samorost, asi něco jako já,“ dumal Josef před jeho boxem. To, že se lidi tohoto koníka se složitou a nevypočitatelnou povahou báli a nikdo na něm nechtěl jezdit, ho dráždilo a přitahovalo.

„Víš, že tenhle kůň ve mně probudil touhu být žokejem?“ říkal kdekomu v oddíle na potkání.

„Jezdím ho v tréninku, dává mi pěkně zahulit, klidně se mnou za jedno odpoledne dvacetkrát šlehne o zem, prevít! Ze mě teče krev, z něj taky, ale jednou sakra musí konečně pocho-pit, že já jsem tady šéf.“

Stalo se tak až po třech týdnech.

„Franto, zlomil jsem ho!“ hlásil Josef šéfovi oddílu Frantovi Novákovi.

„A prosím tě, když má tvůj brácha Tonda kobytku Kalinu, já bych zkusil jezdit dostihy na Paramonovi. Kvůli němu bych si chtěl udělat amatérskou licenci. Co ty na to?“

„Fajn, v červenci je týdenní školení v Oticích u Opavy, tak tam pojedete s Tondou oba.“

Josef Váňa, tehdy už vyběhaný ze závodů Horské služby, vážil šestasedmdesát kilo. Na jezdce to ale bylo pořád docela hodně.

Aby zase nějaké to kilíčko shodil, jel do Otic na kole. I když to byl jen kousek, něco přes padesát kilometrů. Zvykl si využívat k tréninku každou příležitost.

Slušovice se bály

V KOMISI, která o udělení licence rozhodovala, měli hlavní slovo profesionální trenér František Held a inženýr Jiří Šindler, startér Velké pardubické a dlouholetý předseda Sdružení českých amatérských dostihových jezdců.

„Ferko Held mě zná z Tlumačova, kde dlouho pracoval. Já tam před vojnou taky makal,“ vykládal Josef kolegům v kursu první den, když si večer skočili na pivko.

„On mě sice zná, tykáme si, ale tu licenci mi nedá. Uvidíte! Já to cejtím z toho, jak se mnou mluví. Nebo vlastně spíš nemluví...“

Josef se po zkrocení Paramona do koní přímo zbláznil. Poslední dobou a zejména teď před školením a zkouškami na licenci byl v sedle nejméně čtyři hodiny denně.

„Když zkoušky neuděláš ty, tak my už vůbec nemáme nárok. Co může, prosím tě proti tobě mít? Tys mu něco udělal?“

„To ani ne, ale já si, pánové, myslím, že on, teď právě jako trenér Slušovic, má normálně strach, že koně od nás ze Světlý Hory by mohli začít vyhrávat. Protože na Kalině nebo Norgitce

by už nejezdili amatéři, co toho moc neumějí, ale mohli bychom jezdit my. A třeba se mu taky doneslo, že máme ve stáji Paramona, ďábla, kterej má na vítězství ve Velký pardubický,“ rozparádl se Josef.

„To jako, Pepo, myslíš, že by se Slušovice bály Světlé Hory jo?!“

„No jasně, o tom nepochybuj!“

„A co když ti opravdu tu licenci nedá? Co budeš dělat?“

„Tak se na ježdění vykašlu, doprošovat se nebudu!“

Kurs končil zkouškami z teorie a poté z jízdy. Šanci složit druhou část dostalo čtyřiadvacet ze třiceti účastníků. Komise sledovala osedlání koně, jeho vyjetí, součinnost při terénních skocích.

„Váňa je dřevák. Tomu já licenci nikdy nedám!“ řekl Fero Held potichu, když se naklonil k Jiřímu Šindlerovi.

„Co to říkáš? Proč proboha?! Co se stalo?“ divil se Šindler.

„Nelíbí se mi, jak jezdí, nelíbí se mi jeho razantní styl!“

„Neblázni, Fero, ten kluk je do koní cvok a umí to s nimi!“

„Ne, ode mne ji nedostane!“ stál na svém Held.

„Fero, mám na to nos. Váňa je dobrej rajták. Podepiš mu tu licenci, na mou odpovědnost, věř mi, prosím tě...“

„Tak dobře! Ale opravdu jen na tvou odpovědnost!“ zavrčel Held po chvilce dohadování.

Pepa Váňa ani Tonda Novák neměli o dialogu komisařů nejmenší tušení. Ale na tom nezáleželo. Podstatné bylo, že se slavně vrátili domů s glejty amatérských dostihových jezdců, a že Kalinu a Norgitku, dvě velké naděje začínající stáje, už nebudou sedlat jezdci odjinud.

První triumf: Váňa s Kalinou

CO bylo platné, že složili zkoušky, když stejně jako dříve pořád ne a ne nějaký dostih vyhrát. Vedení statku ve Světlé Hoře začalo časem pochybovat, jestli do těch mládežníků nenacpalo zbytečně moc peněz. Ale pak přece jen přišel první úspěch. V kronice se o tom kupodivu píše jen stručně:

První vítězství, na to se nezapomíná v životě lidí ani koní.

První, tedy památné, vítězství naší stáji přivezli z Boskovic 30. září 1979 Váňa s Kalinou z Ceny JZD Malá Knínice. Výrok zněl „lehce 3 1/2“ a dotace činila čtyři tisíce korun. Vítězství Kaliny bylo jediné z dvanácti startů tří našich koní v tomto roce.

Na Kalině jezdil ale převážně Antonín Novák. Zatímco Josef Váňa, jenž si chystal Paramona, na ní závodil jen občas. V následujícím roce Kalina třikrát vyhrála, dvakrát s Novákem a jednou s Váňou, takže šéfové statku byli konečně spokojení. Čtyřicet tisíc korun získaných z dotací nebylo k zahoezení.

Když Jovan, neboli kluk Juřenkových, zvítězil s Kalinou ve Vizovicích, vidělo to hodně lidí ze Slopného, však to měli jen kousek cesty. Byli mezi nimi skoro všichni Pepovi spoluhráči z fotbalu, ale i strýc Šůstek a dědáček Zvonkový i starý dragoun měl velkou radost z toho ogařiska.

Děcka, pozor! Váňa jede!

SVĚTLÁ Hora je jedno z nejstudenějších míst v republice. Zimy tu bývají zasněžené jako na vánočních pohlednicích. Však taky Váňova škodovka, když přijížděla od Pradědu, měla na střeše velkou čepici sněhu a na karosérii stálou ledovou námrazu. Zdálky byla spolehlivě k poznání.

„Děcka, pozor, Váňa jede!“ zaznělo v hloučku u starých stájí; poblíž místa, kde je dnes autobusové nádraží.

„No jo, jeho auto. To zas bude divočina! Honem pryč! Pojďme rychle dom.“

A než škodovka zaparkovala, prostranství před stájem se úplně vylidnilo.

„Kam tak rychle mizíte?“ volal řidič do podvečerního šera za odcházejícími děvčaty.

„Už máme hotovo,“ ozvalo se několik dívčích hlasů. Vzápětí se skupinka rozesmála.

„Co je? Čemu se zase smějou? Mrkvy...“, zahučel Josef Váňa spíš pro sebe, mávl rukou a vešel do stájí. Ty mrkvo, tak říkal většině holek u koní, hlavně těm méně šikovným, a neviděl je ve stáji rád.

Dívky s úlevou, že se s ním nemusely ve stájích potkat, mířily k domovům.

„Přířítí se vždycky jako velká voda. Všechno honem, honem, hr hr!“

„Paramon se teď určitě v rohu svého boxu celý třepe. Tuhle se Váňa s někým bavil na dvoře. Byla jsem ve stáji a náhodou si všimla Paramona, jak se roztřásl, když zaslechl jeho hlas.“

„Tož, ale to je zase dobře! Paramon potřebuje zkrotit a jen Váňa to dokáže.“

„Stejně vám ale řeknu, děcka, že s takovým člověkem bych nechtěla mít nic společného,“ zakončila debatu štíhlá brunetka Pavla Tesařová.

Kdo mohl tušit, že za deset let se bude jmenovat Váňová.

Zkrocený Paramon

Z DIVOCHA Paramona se stal díky Váňovi poctivý dostihový pracant, ale když běžel jako čtyřletý v osmdesátém roce poprvé velké dostihy, příliš nezářil: šest startů, z toho pouze jedno čtvrt-

té a jedno páté místo, a to až koncem sezóny, bilance nic moc. V následujícím roce ale dvakrát vyhrál ve steeplu: vždy s Váňou, nejdříve v Albertovci a pak v Bratislavě. Na konci sezóny byl jasnou jedničkou stáje, vydělal osmadvacet tisíc, skoro polovinu toho, co Světlá Hora ze všech dotací dohromady.

Bez diskuse šlo i o zásluhy jeho jezdce-krotitele. Paramon se změnil, zklidnil, ukáznil, k lidem se choval líp. A tak časem, pokud nebyl v těžké práci, mohly na něm jezdit i děti. Jakmile ho však přivedli na start dostihu, cítil ve vzduchu ono napětí a hned se proměnil ve starého Paramona, s nímž měl každý jezdec vždycky plno práce.

Takto se o něm zmiňuje kronika:

Roční hříbě z chovu v Moravském Berouně jsme koupili na začátku sedmasedmdesátého roku. Později v dospělosti lze o něm hovořit jako o koni s nepřilíš složitou povahou, jako o samoroštu s menší inteligencí, který obtížně komunikoval a těžko se orientoval ve složitých situacích. Tyto záporné vlastnosti však vynahrazoval velkou pracovitostí a dřinou a tím dokázal porážet i koně mnohem kvalitnější.

Jestliže kronikář Otakar Kanta volil citlivá slova, šéf stáje František Novák pronesl na plná ústa: „K Paramonovi ideálně pasuje Pepa Váňa, protože je taky takovej suk, dříc a tvrďas!“

Smolaři: Tonda a Kalina

KDYSI malá a neznámá stáj, parta začátečníků ze Světlé Hory, kterou dlouho nikdo nebral vážně, začala v roce osmdesát jedna myslet na to, že by jejich šestiletá Kalina mohla zkusit Velkou pardubickou. Ten slavný dostih, v televizi sledovaný miliony lidí, kterým jinak po celý rok dostihy nic neříkají. A Světlá Hora, vesnice kdesi v kopcích pod Pradědem, by se mohla před zraky televizního národa pořádně proslavit.

Ve Velké však nemůže startovat kdejaký koník. Kalina si svou účast musela vybojovat. Když ale běžela v kvalifikačním dostihu začátkem srpna, tak na šesté překážce spadla. Jí se nestalo nic, zato jezdec Antonín Novák zůstal ležet na zemi v bezvědomí a probral se až za týden v pardubické nemocnici. Při zlomenině lebeční kosti nebylo divu... Manželka a příbuzní prožili u jeho lůžka zlé hodiny a dny. To ještě nikdo netušil, že stáj brzy čeká další velká porce smůly.

Za čtrnáct dní po tomhle nešťastném Toníkově pádu se ve Slušovicích slavnostně otvíralo moderní dostihové závodistiště. Byl to další pomník Františka Čuby, slavného předsedy zdejšího slavného JZD.

Premiéra se konala koncem srpna jedenaosmdesátého roku a v jednom z dostihů, v Ceně živočišné výroby, startovala Kalina

s Josefem Váňou. Kdo mohl tušit, že nadějná klisna běží svou poslední steeplechase...

„Blížili jsme se k překážce, když od kopyta koně před námi vyletěl nášlapek, drn se zeminou, a trefil mě do obličeje. Dráha byla nová, ještě ne moc pevná. Nášlapek mě snad jen na vteřinku oslepil a vzápětí jsem letěl. Kalina i já jsme skončili v kotrmelcích, a já nechápal proč,“ snažil se Josef popsat situaci.

„Příčinou mohlo být jedině to, že Kalina odskočila dříve, než měla odskočit, a proto spadla do překážky. Do silných klád, mezi nimiž bylo nacpáno chvojí. Právě o ty klády si zlomila přední nohu...”

Kalina měla smůlu, zlomené kůstky propíchnuly její tepnu... Auto ji po nejnutnějším ošetření vezlo ze závodiště přímo do veterinární nemocnice ve Zlíně. Ale tam doktoři vrtěli hlavou: Bohužel, tohle se spravit nedá, nelze ji zachránit ani pro chov... Z nemocnice se jelo na jatka... Ekipa Světlé Hory se domů vracela ubrečená.

Ve Světlé Hoře v těch dnech nevěděli, co mají dělat dřív. František Novák musel pracovat jako ekonom v kanceláři na statku, navštěvoval těžce zraněného bratra v Pardubicích a ještě musel dohlížet na chod stáje a trénink koní. Pád Pepy s Kalinou viděl z velké dálky, nedokázal posoudit, kde se stala chyba.

Zdrcený Josef Váňa myslel na Kalinu, kudy chodil.

„Možná by se to nestalo, kdybych nedostal tím nášlapkem do brejlí, které se rozbily, protože v něm byl asi kámen. Nebýt toho, mohl jsem možná přinutit Kalinu, aby se odrazila dříve a správně. Těžko říct.“

Ředitelství statku se bálo každé zprávy o jezdeckém oddílu.

Poslední dobou přicházely totiž samé jobovky. Po pádu a těžkém zranění Tondy Nováka tragicky uhynula nejlepší kobylka Kalina a krátce předtím nevydrželo srdíčko veterána Vaška při dostihu v Oticích.

Panebože, koně a dostihy tu máme přece pro zábavu a ne kvůli zmrzačení, lamentoval v duchu ředitel statku, když si zavolal na kobereček Františka Nováka.

„Franto, těch malérů v oddíle bylo letos už nějak hodně. Něco asi děláte špatně,“ řekl vážně.

„Já vám rozumím, řediteli. Vypadá to tak, ale my si vážně nekousli do většího krajíce. Začali jsme přece nedávno a pořád se učíme. A výsledky už máme. Dlouho jsme nevyhrávali. To se vám taky nelíbilo. Teď vyhráváme. A výhry mají rub a líc. Byla to prostě smůla, věřte tomu! Prostě smůla, nic jiného.“

Malérů bylo sice dost, ale měli taky úspěchy. Stáj nedělala ostudu. Na dotacích v tom smolném roce vydělala jednou tolik

co loni, skoro osmdesát tisíc korun. Do oddílu se hlásili kluci a holky ze vsi. Velkou nadějí příštích let se jevíli Paramon s Pepou Váňou.

„Josef jezdí po úrazu našeho Tondy až do konce sezóny všechny naše koně a zatím byl pětkrát první,“ připomněl František řediteli.

„Tondo, ten pád s Kalinou byla strašná smůla. Teď se musíš hlavně uzdravit. Ale slibuju, že ti seženu nového a stejně dobrého koně, jako byla Kalina,“ řekl Josef u Novákova lůžka v pardubické nemocnici.

Nemohl tušit, jak velkou pravdu vyslovil a co všechno se v příštích letech kolem toho slibu odehraje.

Franto, neorganizuj mi život!

STŘEMHLAV se vrhl do nového sportu a jel v tom roce celkem osmnáct dostihů, najímaly si ho i jiné stáje. Za pět vítězství ve steeplechase získal poprvé titul šampiona mezi amatéry.

V tu chvíli mu kdekdo začal závidět jeho zaměstnání, že pracuje jen v zimě a pak má od jara do podzimu veget, čas na sportování. A to se v zimě u vleku nepřetrhne a v pracovní době lyžuje. To je panečku důlek, ten se uměl narodit, jen co je pravda. Vlek ovšem žádal své, strojník se neprojížděl

po svahu jen tak, staral se o údržbu, musel opravovat kotvy. Samozřejmě po skončení lyžařské sezóny se stal víceméně pánem svého času.

Nakonec, kdo mu tuhle volnost záviděl, mohl si taky najít podobnou práci. Copak se za socialismu nepoflakovaly v pracovní době tisíce lidí?

Bavila ho cyklistika, hrál tenis, běhal, ale hlavně jezdil na koních. Za nimi se vydával i na několik dní mimo domov – do Opavy, Lipníku, Slavkova, Českého Brodu. Byl amatérský jezdec, nepracoval ve stájích oddílu ve Světlé Hoře. Při svých cestách míval otevřené oči a díval se po šikovných koních. Nepřestával totiž myslet na slib daný Tondovi.

„Náš Tonda se s Pepou jezdecky nemůže měřit,“ tvrdil delší dobu František Novák. „Za prvé není tak průbojný a za druhé jako vedoucí opravářské dílny statku musí denně do práce. Takže ráno sní vajíčko natvrdo, přes den nejí a vypije jen nějaký kafe, aby si držel váhu. Odpoledne po zaměstnání přichází do stáje, ale jezdí jen hodinu a půl a pak tam jako my všichni ostatní maká. Při takovém způsobu života může fyziku těžko zlepšit.“

Šéf jezdeckého oddílu nepokrytě narážel na Josefův volnější život a jeho velké tréninkové možnosti.

„S Josefem není jednoduché pořízení. Přiřzene se jako velká voda. Chce hned jezdit, trénovat. Ano, ano, ne, ne – to je jeho řeč. Sám by chtěl všechno, ale když chci něco po něm, tak ho to nezajímá. Pak se rafneme a on se čtrnáct dní neukáže,“ mohl František Novák vykládat kdekomu na potkání. Ale on to ve stáji vlastně každý viděl a věděl.

Energií nabitý Pepík jak přiletěl, tak všem začal organizovat trénink, odjezdil čtyři koně, až se z nich kouřilo, největší divoši stáje se před ním v boxech třásli, a zmizel. Ale když se dělalo seno nebo sláma, vidle nebo hrábě do ruky nevzal. To zmizel po anglicku, anebo raději vůbec nepřišel...

Co by ovšem byl za hvězdu nebo za šampióna, možná i frajera, kdyby brigádničil? Někdo holt chodí na brigády, jiný zase trénuje do úmoru, a proto vyhrává dostihy. Říkejte to ale v době, kdy se chodilo na brigády.

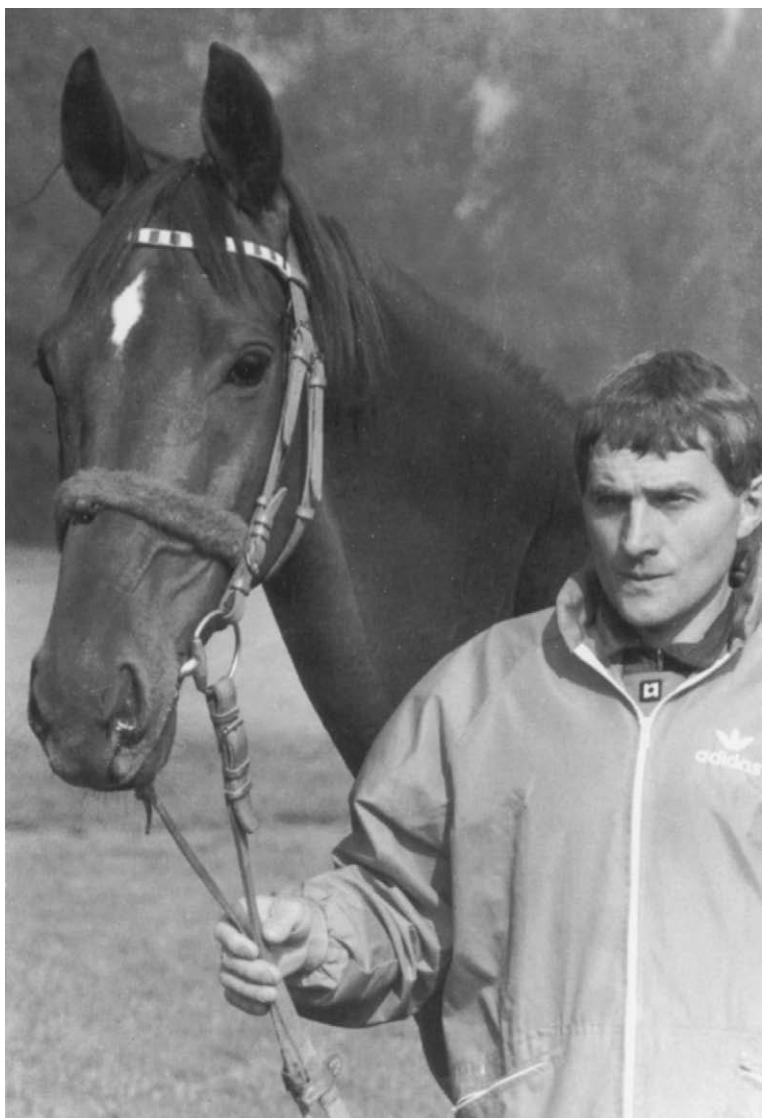
Proto Novák několikrát navrhoval Váňovi, že ho ve Světlé Hoře zaměstnají i s manželkou, která by mohla vařit v závodní jídelně.

„Ne ne! Nikdy! Kdepak!“ kategoricky odmítal Josef debatu na tohle téma. „Franto, prosím tě, neorganizuj mi život!“

Bylo to dobře, nebo špatně? Čas ukázal, že dobře.

Josef šel za svým cílem a nenechal si nikým organizovat život. A jak si po letech vybavuje své jezdecké začátky?

„Pokud bych měl mluvit o nějakém svém vzoru, byl to jedině Jarek Šafář. Jeho styl jsem se snažil napodobovat. Jezdil u pana Pindura v Uherském Hradišti. Je sice mladší, ale když jsem začínal, on už byl vyježděný steeplový mazák. A trenér Evžen Pindur pro mě udělal strašně moc, když mě nechal jezdit dostihy na jeho koních. Později mi řekl: ‚Já si všiml, že jezdíš jako Jarek, ale protože máš lepší fyzičku, dokážeš líp než on vyjet koně v cílové rovině.‘ To se ví, že jsem to slyšel rád.“

Čtyřnásobní vítězové Velké pardubické, kteří si byli souzení.

IV. kapitola

JAK SE POTKALI ŽELEZNÍK S VÁŇOU

MOJE setkání se Železníkem, tím mimořádným koněm – to je jedna z nejdůležitějších kapitol mého života. Nenápadně se tu spojily osudy několika lidí i koní. Vše začalo mým slibem Toníkovi Novákovi, že mu za Kalinu seženu podobně kvalitního koníka. Ne že bych cítil na její smrti nějakou vinu, ale když se to stalo, seděl jsem na ní. A tak jsem dlouho hledal a díval se, až mi jednoho dne můj známý řekl o Železníkovi. Je prý na odpis, k prodeji na jatka. Hotovo, bez debat. O co šlo? Při cvalu mu vyskakoval kloub na zadní noze a nikdo nevěděl, kdy se mu to zase přihodí. Pak by hrozil náhlý pád s tragickými následky pro koně i jezdce a to si nikdo nemůže vzít na triko. Naděje, že se tenhle defekt podaří vyléčit, byla minimální. Ale ono se to podařilo. Světlá Hora koupila Železníka pod cenou a z někdejšího mrzáčka se stal Kůň století. Snad jsem tomu pomohl. Pár lidí to aspoň říká.

ZAČNĚME tím, že anglický plnokrevník Železník, ročník 1978, se narodil v hřebčíně Šamorín na jižním Slovensku a jako roček tu ne zahájil kariéru oslnivě. Svou nevelkou postavou, svým vzhledem i chováním ve stádě byl úplně tuctový. K lidem se choval opatrně až nedůvěřivě. V říjnu 1979 opustil své rodiště: za sto dvacet tisíc korun ho koupila stáj Agrochemického podniku ve Slavkově u Brna. Tady se učil dostihové abecedě u trenéra Miroslava Kantka. Za půl roku sice něco uměl, ale pořád byl nenápadný, takový nemastný neslaný. Poprvé závodil před svými druhými narozeninami: v Bratislavě skončil osmý z jedenácti koní v Ceně ZŤS Petržalka, rovině na tisíc šest set metrů pro tříleté koně. Příští dostih doběhl již sedmý z dvanácti koní a při čtvrtém startu se poprvé umístil: získal páté místo v Ceně SSM Sládkovičovo. Ve zbývajících třech rovinových dostizích sezóny jej sedlal zkušený Ján Kuchárik a dojel dvakrát druhý a jednou

třetí. Za svůj první dostihový rok vydělal Slavkovským sedm tisíc osm set korun. Na nováčka to nebyla nejhorší bilance.

„U jednoho z těch dostihů jsem v Bratislavě náhodou byl,“ vzpomněl si po letech Josef Váňa. „Žokej Kuchárik přiběhl do váznice, naštvaně praštil sedlem na lavici a rozčiloval se: ‚Ten Železník má tak blbý jméno, že jedině snad jen kvůli tomu byl zase jen druhý...‘ Já nic neříkal, ale všimnul jsem si, že ten koník měl slušnou rychlost.“

Uklouzl na sněhu, šlo o život

PŘÍŠTÍ sezónu zahájil opět na bratislavské dráze. V květnu byl druhý z osmi koní při své premiéře přes proutěné překážky na dva tisíce šest set metrů. Zanedlouho běžel rovinový dostih na osmnáct set metrů a skončil až desátý...

Proč, to vědělo jen pár lidí z jeho stáje ve Slavkově.

„Měl v zimě úraz. V ohradě uklouzl na sněhu, špatně skočil a od té doby mu začalo občas vyskakovat jabko na zadní noze. Já mu to nablistroval. Je mladý, tak jsem doufal, že se mu to spraví, zahojí a bude v pořádku,“ vyprávěl Váňovi jezdec a trenér Josef Miška.

Chtělo to čas a trpělivost. Tady se vůbec nesmí pospíchat s koníkem do práce. Nedá se ani dopředu moc mluvit o jistotě,

že se léčba skončí úspěchem. Možná, snad, uvidíme. Blistrování je trochu věda. Blistrem neboli zvláštní mastí se uměle vyvolá akutní zánět, aby se tím následně vyléčil vleklý, tedy horší zánět. Takto se léčí klouby, šlachy nebo i okostice.

Ředitel slavkovské stáje ale trpělivost neměl.

„Železníka prodáme. K čemu nám je kůň, který by ohrožoval zdraví jezdce? To si nemůžu vzít na triko. Dejte ho pryč!“ poručil.

Marně mu trenér Miška vyprávěl, jak ho již nějakou dobu blistruje.

„Ne, ne! Nepřemlouvej mě! Veterináři dokonce chtěli, abychom ho utratili. Praskl mu sval a vazy, co drží koleno. Když mu to koleno vyskočí, tak se zabije člověk, co na něm sedí... Takže pokud ho neutratíme, zkusme ho dát rychle do pořádku. A pak ho prodáme!“ ukončil ředitel debatu.

Zkušený Josef Miška vzal silné provazy a Železníkovi svázel zadní nohy tak, aby nemocnou nohu nemohl při chůzi nebo klusu dávat moc dozadu, aby jednoduše nedělal dlouhé kroky. Jedině tak se mohou svaly, vazy a kloub zahojit a snad i nadobro spravit. Tři měsíce ho takhle vázal a věřil, že to k něčemu bude. Železník byl totiž polobratr Žitomíra, který pro Slavkov vyhrával dostih za dostihem a v jedenaosmdesátém byl Koněm roku.

Proto na něm Miškovi tolik záleželo. Věděl, že pokud se uzdraví, bude moc dobrý. Když ale ředitel rozhodl o prodeji a nechtěl se o ničem jiném bavit, řekl si, že nechá Železníka pro Váňu. Pracovali spolu kdysi v Tlumačově. Věděl, že Pepík bude pro něj ten pravý jezdec.

Pravda a legendy

„MÁM pro tebe koně,“ řekl Miška jednoho dne Váňovi, když ten si přijel do Slavkova zatrénovat. „Pojď se podívat, možná ho znáš, jmenuje se Železník, je to polobrácha Žitomíra. Bude jednou moc dobřej. To mi věř. Řekni to ve Světlé Hoře a kupte ho! Ale je pro tebe, ze známosti!“

Josefovi se Železník líbil, přikyvoval a myslel na Tondu Nováka. Ale o tom slibu se před kamarádem ze Slavkova nezmínil.

Za pár dní se bratři Novákové a Váňa objevili ve Slavkově.

„Tak se dívejte,“ ukazoval jim Josef Železníka. „Měl něco se zadní nohou, ale teď je v cajku. Běhá a skáče ohromně. Dneska mu už nic nechybí.“

A tak si nového koníka ze Slavkova odvezli. Josef Váňa splnil slib. Sehnal dobrého koně za Kalinu a tenhle příběh nikde nevyprávěl. Ve Světlé Hoře tak pravdu o Železníkově příchodu nikdo neznal. Zato jakási legenda vyprávěla:

Na jaře ve dvaasmdesátém roce utekl ve Slavkově z výběhu a jak přeskakoval asfaltovou silnici, zadními nohama zachytil o její okraj. Při tom mu hrklo v kyčelních kloubech a v páteři. Proto ho Slavkov prodal jako invalidu. A docela lacino, za pouhých devadesát tisíc. Kvalitní dostihový kůň by stál taky až sto padesát tisíc.

Pečlivý kronikář oddílu Otakar Kanta, když později psal příběh o Železníkově kariéře, musel trochu vařit z vody. Příchodu slavného koně do Světlé Hory věnoval jen několik řádek:

V tom čase pak došlo v jeho životě k důležité změně. Možná že právě v dostihu Cena Myjavana v Bratislavě, v červnu 1982, možná i krátce po něm v tréninku, přišel k úrazu nohy. Pro tento úraz bylo patrně rozhodnuto Železníka prodat. Snad se zdál být pro ACHP Slavkov málo perspektivní, snad zapůsobily i jiné vlivy – kdo ví?! Skutečností zůstává, že už v dubnu bylo jednáno se Státním statkem Světlá Hora a ten Železníka koupil pro svůj jezdecký klub. Za pouhých 90 000 korun. To jest za cenu, za kterou se v té době kvalitní dostihový kůň neprodával.

Mnohoznačnou formulaci „snad zapůsobily i jiné vlivy – kdo ví?!“ a konstatování, že Železník byl příliš laciný, si lze vysvětlit i tím, že Agrochemický podnik Slavkov měl na Bruntálsku podnikovou rekreační chatu, kterou spravoval zdejší státní statek.

Slavkovští mohli část svého dluhu vůči statku splatit docela dobře v Železníkově... I takové spekulace zaznívaly.

A co když je opravdu mrzák?

„JEŽÍŠMARJÁ, ten Železník se vůbec nedá okovat, on mě snad zabije!“ lamentoval kovář ve Světlé Hoře.

„Cože, ty nechceš stát?! Já ti ukážu!“ vložil se do toho Josef Váňa, který se náhodou objevil ve stáji.

Pak neposlušného koně zavěsili do pásů, ale tím si nepomohli, stále uhýbal zadníma nohama. A tak z obavy, jestli nakonec přece jen nekoupili mrzáka, honem se s ním objednali na prohlídku do pardubické nemocnice. Ale tam nic zlého nezjistili.

„Je v pořádku. Nic mu není,“ prohlásili veterináři.

„Nebudeme ho tedy nějaký čas přetěžovat, ať je v klidu, ať si zvyká, a pak uvidíme,“ řekli si bratři Novákové. Mimo jiné i proto, že i Antonín si po těžkém úrazu teprve zvolna zvykal na tréninkovou zátěž a moc zatím nejezdil.

Železníkově takhle ozdravovna v podhůří Jeseníků náramně svědčila. Pobíhal v ohradě, pomalu začal pracovat, učil se a sílil. V dostizích se ale nepřetrhl: při své premiéře v barvách Světlé Hory v září ve dvaosmdesátém doběhl na tochovickém závodišti s Tondou Novákem v sedle sedmý z devíti koní,

Vážení čtenáři, právě jste dočetli ukázkou z knihy Josef Váňa: Život v sedle.
Pokud se Vám ukázka líbila, na našem webu si můžete zakoupit celou knihu.